

KOSKE
KESKI-SUOMEN
SOSIAALIALAN
OSAAMISKESKUS

HARJOITTELURAPORTTEJA 8

MONISUKUPOLVISET ASUMISYHTEISÖT
TUTKIMUSTIEDON JA KÄYTÄNNÖN
KOKEMUKSIEN VALOSSA

**MONISUKUPOLVISEN
YHTEISÖLLISEN ASUMISEN
HYVÄT KÄYTÄNNÖT JA
SOLMUKOHDAT**

SARI LAMPINEN

Julkaisija

Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus

Harjoitteluraportteja 8

Osoite:

Matarankatu 4

40100 Jyväskylä

koskeverkko.fi

Jyväskylä 2021

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	2
2	KOKEMUKSET NÄKYVIKSI - YHTEISÖLLISEN ASUMISEN HYVÄT KÄYTÄNNÖT JA SOLMUKOHDAT	2
3	YHTEISÖASUMISTA VAI YHTEISÖLLISTÄ ASUMISTA	3
4	SUKUPOLVET ASUMISYHTEISÖISSÄ	5
5	ASUMISKOORDINAATTOREIDEN HAASTATTELUN TULOKSET	8
5.1	Tavoitteena kyläyhteisö keskelle kaupunkia	9
5.2	Asuminen monisukupolvissa kohteissa	10
5.2.1	Asukasvalintakriteerit ohjaavat eniten asukkaaksi pääsemistä	10
5.2.2	Nuoria on vaikea saada mukaan toimintaan	10
5.2.3	Yhteisöllisyys vaatii alkukipinän ja ylläpitoa	11
5.3	Tilat mahdollistavat kohtaamiset	13
5.3.1	Yhteistilat luovat yhteisöllisyyttä	13
5.3.2	Kohti ”täydellistä taloa”	13
5.3.3	Yksinäisyys – haaste, johon on vaikea vastata	14
5.4	Koronapandemian vaikutukset ja oivallukset	14
5.5	Asumiskoordinaattorien ajatuksia monisukupolvisen asumisen nykytilasta ja kehittämisestä	15
6	MONISUKUPOLVINEN YHTEISÖLLINEN ASUMINEN ON MAHDOLLISUUS, JOKA VAATII TYÖTÄ	16
	LÄHTEET	20

1 JOHDANTO

Tämä raportti selvittää monisukupolvisen yhteisöllisen asumisen hyviä käytäntöjä ja toisaalta sen solmukohtia. Raportti pohjautuu yhteisöllisestä ja monisukupolvisesta asumisesta jo tiedetyn tutkimustiedon lisäksi kolmen Setlementtiasunnot Oy:n asumiskoordinaattorin ryhmähaastatteluun, ja heidän kokemuksiinsa ja näkemyksiinsä monisukupolvisista yhteisöllisen asumisen kohteista.

Raportti on tehty Jyväskylän yliopiston sosiaalityön maisterivaiheen harjoittelussani, jonka suoritin Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Koskessa ja osin Kokemukset näkyviksi -hankkeen alaisuudessa. Kokemukset näkyviksi -hankkeessa tuodaan esiin erityisesti ikääntyneiden yhteisölliseen asumiseen liittyviä hyviä koettuja käytäntöjä ja ratkaisuja sekä millaisia haasteita yhteisöllisen asumisen suunnittelussa ja toteuttamisessa on havaittu. Tämä raportti on Kokemukset näkyviksi – yhteisöllisen asumisen hyvät käytännöt ja solmukohdat -hankkeen osajulkaisu.

Raportissani esittelen aluksi Kokemukset näkyviksi -hanketta. Tämän jälkeen määrittelen yhteisöllisen asumisen, sukupolvien ja monisukupolvisen yhteisöllisen asumisen käsitteet tässä kontekstissa. Luvuissa 4 ja 5 esittelen Setlementtiasunnot Oy:n monisukupolvisen yhteisöllisen asumisen malleja ja ryhmähaastattelun tuloksia kootusti. Lopuksi kokoaan haastatteluaineiston ja teoretiedon pohjalta esiin nousseita hyviä käytäntöjä ja solmukohtia koskien monisukupolvista yhteisöllistä asumista sekä muita huomioita, joita haastattelussa tuotiin esille.

2 KOKEMUKSET NÄKYVIKSI – YHTEISÖLLISEN ASUMISEN HYVÄT KÄYTÄNNÖT JA SOLMUKOHDAT

Suomen väestö ikääntyy vauhdilla, jonka vuoksi ikääntyvien ja ikääntyneiden ihmisten asumiseen ja heille sopivien asuntojen ja asuinympäristöjen rakentamiseen on kiinnitetty syystäkin yhä enemmän huomiota eri toimenpiteiden, kuten Ympäristöministeriön Ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelman (2020–2022) ja eri hankkeiden kautta. Kokemukset näkyviksi – yhteisöllisen asumisen hyvät käytännöt ja solmukohdat -hankkeessa (2020) tarkasteltiin erityisesti ikääntyneiden yhteisölliseen asumiseen liittyviä hyviä käytäntöjä vuosien varrelta sekä mahdollisia haasteita ja miten niitä on pyritty ratkaisemaan. Hankkeessa haastateltiin neljän eri ikääntyneiden asumisyh-

teisön kohteiden toimijoita ja työntekijöitä ja teetettiin kysely kohteiden asukkaille.

Hankkeen kyselyyn vastasi yhteensä 432 asukasta yhteisöllisistä asumisyhteisöistä. Asukaskyselyiden perusteella asukkaat arvostivat yhteisöllisissä asumisyhteisöissä eniten turvallisuutta ja talon rauhallisuutta sekä omaa rauhaa asukkaan niin halutessa, vaikka talo onkin yhteisöllinen. Lisäksi ruokailumahdollisuus talossa ja yhteinen toiminta olivat asukkaista hyviä asioita. Kyselyn mukaan yhteisöllisissä asumisyhteisöissä on kuitenkin koettu jonkin verran myös yksinäisyyttä, joten yhteisöllinen asuminen ei välttämättä takaa, ettei yksinäisyyden kokemuksia syntyisi. Hankkeesta julkaistaan alkuvuodesta 2021 yhteisöllisen asumisen opas (ARA)¹, Kosken taustaraportti² sekä tämä Kosken harjoitteluraportti.

3 YHTEISÖASUMISTA VAI YHTEISÖLLISTÄ ASUMISTA

Tarkastellessa yhteisöllisiä monisukupolvisia asumisyhteisöjä on aiheeseen hyvä perehtyä ensin yhteisöasumisen ja yhteisöllisen asumisen käsitteiden kautta. Yhteinen asuintalo tai -alue ei takaa, että sen asukkaat kokisivat yhteenkuuluvuuden tunnetta. Jolanki (2017, 12) huomauttaa, että yhteinen asuintalo voi kuitenkin vaatia yhteistä toimintaa, joka voi olla alkusysäys yhteisöllisyyden muodostumiselle. Yhteisöllisyys puolestaan tarkoittaa ihmisten yhteenkuuluvuuden tunnetta, joka liittyy yhteisiin symbolisiin merkityksiin ja yhteiseen tekemiseen. Yhteisöllisyyden syntymiseen vaikuttavat yksilöiden ominaisuudet muovaten yhteisöä silloin, kun yhteisöllisyyden syntymiseksi nähdään vaivaa. Yhteisöt voivat olla muodollisia, toiminnallisia tai symbolisia. Yhteisöllisyys muodostuu yhteisön jäsenten omasta halusta keskinäiseen yhteydenpitoon ja ystävyyteen. (Särkelä-Kukko ja Rönkä 2015, 304 ja Hyyppä 2002.)

Yhteisöasuminen on tavoitteellisesti ja järjestäytyneesti muodostunut asumisen tapa, jolla on tiettyjä keskeisiä ominaispiirteitä: yhteistoiminta, yhteistilat sekä yhteisöllinen organisaatio. Yhteistoiminta tarkoittaa sitä, että osa asumisen toiminnoista ja vapaa-ajan viettomahdollisuuksista on järjestetty yhteisesti naapureiden kanssa. Yhteistilat puolestaan tarkoittavat asukkaiden yhteisesti hallittavissa olevia ulko- ja/tai sisätiloja. Yhteisöllinen organisaatio

¹ Paavolainen, Taru (2021) Yhteinen arki. Opas ikääntyneiden yhteisölliseen asumiseen. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARAn Hankepankki. Saatavilla: <https://ara-hankepankki.fi/show/628>

² Paavolainen, Taru (2021) Yhteisöllisyys asumisessa. Katsaus ikääntyneiden yhteisölliseen asumiseen. Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen raportteja 51.

on sisäänrakennettu yhteistilojen ja yhteistoiminnan rakenteeseen ja luo asukkaille velvollisuuksia ja vastuita. Yhteisöasumiseen liittyy asukkaan aktiivinen rooli asuinympäristön ja asumisensa asiantuntijoina ja toimijoina. Fyysisen asuintilan lisäksi tähän kuuluvat keskeisesti esimerkiksi mahdollisuus vaikuttaa asumisen toimintatapoihin sekä asumiseen liittyvien tapahtumien ja palveluiden tuottamiseen. Asukaslähtöinen asuminen, joka muuttuu koko ajan asukkaiden elämäntilanteiden mukaisesti, korostuu sekä suunnitteluvaiheessa että asumisen aikana, jolloin asukkaiden päätösvaltaa on oman asumisen lisäksi yhteisiin tiloihin ja toimintaan. Asuinyhteisöt korostavat paikallisuutta esimerkiksi asukkaiden omien harrastuspiirien tai keskinäisen lastenhoitoavun muodossa. Yhteisöasumisen on ajateltu tuovan ratkaisuja erityisesti ikääntyvän väestön asumiseen, mutta sen potentiaalina nähdään myös muun muassa paikallisten tukiverkostojen syntyminen, kansalaisten omatoimisuuden lisääntyminen, erityisryhmien integrointi osaksi tavanomaista asumista ja ekologisesti kestävämpien elämäntapojen löytäminen. Varsinainen yhteisöasuminen on Suomessa ja muualla Euroopassa vielä melko harvinaista. (Helamaa ja Pylvänen 2012, 14–20, 24, 34.)

Yhteisöllinen asuminen puolestaan käsittää ne asumisen tavat, joihin kuuluu tavanomaista enemmän yhteistoimintaa ja erityisiä yhteisiä tiloja, mutta toiminta ei ole samalla tavalla asukasta velvoittavaa. Raja yhteisöasumisen ja yhteisöllisen asumisen välillä ei kuitenkaan aina ole selkeä tai ehdoton. (Helamaa ja Pylvänen, 2012, 24–25.) Yhteisöllisten toimintojen piirissä olevat asukkaat sekä yhteisöasumisen asukkaat ovat kuitenkin kertoneet yhteisöllisyyden lisäävän heidän hyvinvointiaan ja ovat kokeneet sen hyvänä asiana. (Räsänen, Jolanki ja Teittinen 2017.) Haastattelemi Setlementtiasuntojen asumiskoordinaattorit työskentelevät monisukupolvissa asumisyhteisöissä, joiden toimintaa voi kuvata yhteisölliseksi asumiseksi.

Yhteisöllinen lähiympäristö ja yhteisöllinen asumisyhteisö

Helamaa ja Pylvänen (2012) tarkastelevat selvityksessään yhteisöllisen lähiympäristön ja yhteisöllisen asuinyhteisön yhteisöllisyyden ilmenemistä. Suomessa monisukupolvista asumista tarjoavat asuinyhteisöt ja -alueet ovat pääosin yhteisöllisen asumisen kohteita, joten yhteisöllisen lähiympäristön ja asuinyhteisön tarkempi tarkastelu yhteisöllisyyden näkökulmasta on keskeistä.

Yhteisöllinen lähiympäristö voi pitää sisällään esimerkiksi korttelin yhteisen saunan, asukastaloja, palvelujen sekoittamista (kuten vanhusten päiväkeskus ja päiväkotit) sekä yhteiskäyttöautoja. Yhteisöllisyyden syntyminen ei silti näissäkään tilanteissa ole suoraviivaista tai selkeää, vaan siihen vaikuttavat monisyisesti useat eri tekijät, kuten sattumat ja itse asukkaat. Yhteisöllisen

asuintalon keskeinen yhteisöllisyyden tekijä ovat yhteistilat, joilla tarkoitetaan asuntokuntien yhteisesti jakamaa ja hallinnoitavaa tilaa. Esimerkkejä yhteistiloista voivat olla keittiö ja ruokailutilat, pyykkitilat, oleskelutilat tai harrastehuoneet. Esimerkit tiloista vaihtelevat myös maittain. Euroopassa Tanskassa ja Hollannissa on pidemmät yhteisöasumisen perinteet, jolloin myös yhteistiloja on muotoutunut runsaammin. (Helamaa ja Pylvänen 2012, 26, 56–61.) Lähiympäristön ja asuintilojen suunnittelun tärkeys korostuu myös muissa tarkasteluissa. Tilojen hyvällä suunnittelulla on mahdollista tukea yhteisöjen sosiaalista vuorovaikutusta. Sopivan tiiviit asuintilat ja yhteisten tilojen toimivuus ja monikäyttöisyys mahdollistavat sosiaalisen vuorovaikutuksen paremmin. (Williams 2005.) Yhteisöllisyyttä asuinalueilla voi olla vaikea määritellä, sillä yhteisöllisyyden edistäminen asuinalueilla voi tarkoittaa esimerkiksi naapuriavun koordinoitua (Jolanki 2017, 13).

Jolankin ja Teittisen (2017) artikkelissa tarkastellaan yhteisöllisen asumisen vaihtoehtoja ja sivutaan myös monisukupolvisia toiminnan malleja esimerkiksi Lähitori-toiminnassa. Lähitoritoiminta on laajentunut ikäihmisille suunnatusta perinteisestä palvelukeskustoiminnasta ja asumispalveluista kohti avointa kohtaamispaikkaa, jossa toimintaa ja eri tilojen käyttöä suunnataan eri ikäisten erilaisista taustoista tulevien ihmisten kohtaamiseen. Tiloja käyttävät palvelutalon lisäksi myös päiväkotit. (Teittinen ja Jolanki 2017, 35–39.)

4 SUKUPOLVET ASUMISYHTEISÖISSÄ

Sukupolvet tarkoittavat eri yhteyksissä hieman eri asioita. Sukupolvilla voidaan tarkoittaa perhesukupolvia tai ne voivat perustua tietyn ikäluokan yhteisiin kokemuksiin ja käsityksiin yhteiskunnasta, kulttuurista ja historiasta. Perhesukupolvia voi olla useita, jolloin ihminen voi olla yhtä aikaa jonkun lapsi, vanhempi tai isovanhempi. Yhden sukupolven sisälle kuitenkin mahtuu taustaltaan, mielipiteiltään ja kiinnostuksen kohteiltaan erilaisia ihmisiä, eivätkä sukupolvea määrittävät kokemukset merkitse samalla vuosikymmenellä syntyneille samoja asioita tai ole yhtä merkittäviä. Silti ne voivat tarjota pohjan yhteisyyden kokemiselle. Sukupolvet muodostavat siis eränlaisen kudelman, jossa ihminen voi olla perhesukupolvien ketjussa esimerkiksi isovanhempi ja kolmasikäinen, ja edustaa yhteiskunnallisilta ajattelutavoiltaan vielä jotain tiettyä yhteiskunnallista ajattelutapaa. (Saarenheimo ym. 2014, 6—8, 135.)

Tässä raportissa monisukupolviset yhteisölliset asumisyhteisöt tarkoittavat yhteisöjä, joissa eri-ikäiset ihmiset asuvat samassa asuintalossa ja korttelissa. ja yhteisölliseen toimintaan on panostettu tavallista enemmän. Asukkaat

edustavat useasti iältään eri sukupolvia, ja tällä voi olla vaikutusta talon ja korttelien toimintaan ja sen muotoutumiseen. Sukulaisuussuhdetta ei siis välttämättä ole olemassa, eikä useampi perhesukupolvi asu yhteisesti samassa asunnossa. Jokaisella asukkaalla ja perheellä on oma asuntonsa, mutta yhteinen ajanvietto, kohtaamiset eri sukupolvien välillä ja yhteisöllisyyden syntyminen on mahdollistettu erityisesti eri tilojen ja toimintojen kautta. Monisukupolvisissa yhteisöllisen asumisen kohteissa tyypillisiä yhteisiä tiloja voivat olla esimerkiksi keittiöt ja ruokailutilat sekä oleskelutilat ja yhteiset pihat (Eronen 2019, 14). Monisukupolviset asumisyhteisöt ovat huomattavasti yleisempiä maailmalla kuin Suomessa, esimerkiksi Yhdysvalloissa on yli 100 rekisteröityä monisukupolvista asumisyhteisöä (Räsänen, Jolanki ja Teittinen 2017,14).

Kuten yhteisölliset asumisratkaisut, myös monisukupolviset asumiskorttelit ja asumisyhteisöt ovat yksi esimerkki ja vaihtoehto tarkastellessa ikääntyvien asumisympäristöjen ratkaisuja, joita on tehtävä yhä enemmän tulevinä vuosina. Eläkeyhtiö Ilmarisen teettämän kyselyn mukaan yhteisöllinen asuminen sekä eri-ikäisten ihmisten kanssa asuminen kiinnostavat ikääntyvää väestöä jonkin verran. Kyselyyn vastanneet olivat 62–68-vuotiaita, yksityiseltä puolelta vanhuuseläkkeelle jääneitä henkilöitä. Kyselyn mukaan 31 % vastaajista voisi kuvitella jakavansa arkea eri-ikäisten ihmisen kanssa, mutta tärkeämpänä tekijänä pidettiin samansuuntaista ajattelumaailmaa ja arvoja (44 %). Yhteisöllisessä asumisessa enemmän kiinnostusta herättivät kuitenkin muut tekijät. Näitä olivat turvallisuuden tunne ja mahdollinen avun saaminen (60 %), edullinen hinta (56 %) sekä seura ja sosiaalisuus (51 %). (Rajakoski 2017.) Samansuuntainen ajattelumaailma on tärkeä tekijä myös muiden tutkimusten mukaisesti. Ihmiset haluavat kuulua joukkoon, olla osa ”me”-henkeä. Tämä tapahtuu usein luontevammin omanikäisten kanssa, ja alati muuttuvassa maailmassa on turvallista identifioitua samalla tavalla muuttuvaan joukkoon. Oman suvun ja lähipiirin ulkopuolella tavataan pääsääntöisesti vain omanikäisiä ihmisiä, mutta toisaalta ihmisillä on kaipuu yhteyteen myös eri-ikäisten kanssa. Kanssakäyminen oman suvun ja lähipiirin ulkopuolisten eri-ikäisten ihmisten kanssa voi parhaimmillaan hälventää luotuja ennakkoluuloja ja luoda monimuotoisuutta. (Saarenheimo ym. 2014, 136.)

Monisukupolvisuus ja yhteisöllisyys sukupolvien kesken asumisyhteisöissä ei ole kuitenkaan itseisarvo, jota tulisi pakonomaisesti toteuttaa, vaan asiaa tulisi tarkastella monipuolisesti. Tuokkola ym. (2016, 19–20) toteavat selvietyksessään, että monisukupolvisissa kohteissa kaikkien toimintojen ja yhteisen tekemisen ei ole järkevää olla pakonomaisesti kaiken ikäisille suunnattua, vaan tässä tulisi huomioida yhteinen kiinnostus ja toiminnan sisältö.

Esimerkeiksi he nostavat talkoot, jotka koetaan mukavana yhteisenä tekemisenä eri ikäisten kesken, mutta ikääntyneet kokevat teatteriin menon mieluisimpana oman ikäisten seurassa. Tässä ei kuitenkaan Tuokkolan ja muiden (2016) mukaan ole kyse välttämättä ikäerosta vaan sukupolvien välisistä eroista ja kiinnostuksen kohteista. Labitin ja Duboisin (2016) artikkelissa tarkastellaan erilaisia monisukupolvisen asumisen ratkaisuja, muun muassa opiskelijan ja vanhuksen yhteisasumista samassa taloudessa. He huomauttavat, että toimivan monisukupolvisen asumisyhteisön edellytykset muotoutuvat huolellisen asukasvalinnan ja vapaaehtoisuuden ympärille, ja tästä huolimatta konfliktit eri ikäisten ihmisten välillä ovat mahdollisia. Vaikka heidän tutkimuksensa tarkastelee hieman erilaisia monisukupolvisen asumisen muotoja Euroopassa, ovat nämä huomiot tärkeitä myös monisukupolvisia taloja ja kortteleita suunniteltaessa Suomessa. Särkelä-Kukko ja Rönkä (2015, 304) toteavat artikkelissaan, että tulevaisuudessa tarvitaan enemmän yhteisöllistä kaupunkiasumista, jonka mahdollisuus on lisätä ihmisten keskinäistä yhdessäoloa, yhteistä tekemistä ja luoda sosiaalista pääomaa.

Sukupolvienkortteli Helsingissä on konseptin edelläkävijä

Vaikka sukupolvien kohtaamisia on jo jonkin aikaa mahdollistettu esimerkiksi Teittisen ja Jolangin (2017) artikkelin mainitsemisissa tiloissa, kuten Lähtötoiminnassa, ovat monisukupolviset yhteisöllisen asumisen yhteisöt ja mallit kuitenkin Suomessa vielä vähän tunnettuja ja toteutettuja asumismalleja. Setlementtiasunnot Oy on kuitenkin tarttunut haasteeseen ja kehittänyt monisukupolvista yhteisöllistä asumista Suomessa. Setlementtiasunnot Oy on yhteisöllinen asuntorakennuttaja, jonka keskeisiä arvoja ovat yhteisöllisyys, ekologisuus ja taloudellisuus, ja heillä on erityistä korttelikonseptiosaamista (setlementtiasunnot.fi).

Setlementtiasuntojen Helsingin Jätkäsaaren Sukupolvienkortteli on ensimmäisiä esimerkkejä yhteisöllisen monisukupolvisen kortteliasumisen konseptista, jossa on tarkoitus yhdistää kaikenikäisiä ihmisiä saman korttelin asukkaiksi. Sukupolvienkorttelissa on HOAS:in asuntoja opiskelijoille, Asunto Oy Helsingin Hyväntoivonpuiston hitas-omistusasuntoja sekä Setlementtiasunnot Oy:n vuokra-asuntoja kaikenikäisille asukkaille. Asunnoista osa on erityisesti liikuntarajoitteisille tarkoitettuja tukiasuntoja. Sukupolvienkorttelin yhteisöllisyyden keskiössä ovat yhteiset tilat, joita ovat mm. yhteisökeittiö, kuntosali, yhteispiha ja asukkaiden yhteinen olohuone. Yhteiseen tekemiseen ja toimintaan saa osallistua eikä yksin tarvitse olla, mutta jokaisella on myös mahdollisuus elää vapaasti omassa rauhassa. Korttelilla oli myös parin vuoden ajan yhteinen korttelivalmentaja, joka auttoi asukkaita yhteisen tekemisen suunnittelussa ja tilojen käytössä. (Karppinen ja Halla-aho 2017, Sukupolvienkortteli 2020.) Sukupolvienkorttelissa yhteisöllis-

sydestä puhuminen on siirtynyt yhteisiin tiloihin eli ”kolmanteen huoneeseen korttelissa” ja niissä tapahtuvan toiminnan edistämiseen. Keskeistä on tunnistaa eri ikäisten tarpeet tilojen käytön suhteen ja yhteiset rytmit. (Särkelä-Kukko ja Rönkä 2015, 305.)

Helsingin Jätkäsaaren Sukupolvienkorttelin lisäksi Setlementtiasuntojen monisukupolvisen asumisen korttelikonseptia on hyödynnetty Joensuun Penttilänrannassa Monisukupolvikorttelissa. Penttilänrannan tontilla on kuusi kerrostaloa, joista Setlementtiasunnot omistaa neljä ja Joensuun Kodit kaksi. Penttilänrannan asunnot on tarkoitettu kaikenikäisille asukkaille aina lapsiperheistä eläkeikäisille ja osa asunnoista on tarkoitettu lievästi kehitysvammaisille asukkaille (setlementtiasunnot.fi). Monisukupolvikorttelin yhteistilat on keskitetty yhden talon tiloihin (monisukupolvikortteli.fi).

5 ASUMISKOORDINAATTOREIDEN HAASTATTELUN TULOKSET

Raporttia varten haastattelin Setlementtiasuntojen kolmea asumiskoordinaattoria erityisesti monisukupolvisen yhteisöllisen asumisen hyvistä käytännöistä, haasteista ja millaiselta kohteiden arkielämä heidän työnsä näkökulmasta näyttäyty. Haastattelu toteutettiin vapaamuotoisena teemahaastatteluna Teams-sovelluksen kautta ja haastattelu nauhoitettiin. Haastattelun jälkeen litteroin aineiston sanatarkasti. Ryhmähaastattelu kesti n. 1,5 tuntia ja litteroitua aineistoa kertyi 9 sivua.

Käyn ensin haastatteluaineistoa tarkemmin läpi teemoittain ja lopuksi kokon haastattelun pohjalta keskeiset hyvät käytännöt ja solmukohtat Kokeemukset näkyviksi -hankkeen tavoitteiden mukaisesti. Teemahaastattelun pääteemoiksi valitsin monisukupolvisten yhteisöllisten asumiskohteiden synnyn, asumisen yhteisöllisissä kohteissa, tilojen ja fyysisen ympäristön vaikutuksen yhteisöllisyyteen sekä erikseen koronapandemian aikaisen toiminnan. Lopuksi asumiskoordinaattorit saivat ideoida vapaasti mahdollisia muutoksia monisukupolvisen asumisen kehittämiseen sekä toisaalta mainita erityisen onnistuneita, jo tehtyjä asioita. Tässä luvussa on osin käytetty suoria lainauksia haastateltavien puheesta ja ne näkyvät kursivoituna tekstinä.

Setlementtiasuntojen asumiskoordinaattorit työskentelevät taloilla ja korttelikohteissa toimien yhteisön ja talon asukkaiden tukena. Asumiskoordinaattorien työtehtäviin kuuluvat mm. yhteisöllisyyden vahvistaminen taloilla, asumisneuvonta ja erilaisten kokeilujen ja hankkeiden toteuttaminen taloissa (setlementtiasunnot.fi). Haastattelussa asumiskoordinaattorit kertoivat hoitavansa vaihtelevasti mm. vuokrasopimuksia, asumishäiriötilanteita sekä

yhteisten tapahtumien ideointia ja järjestelyä asukkaiden kanssa. Haastatteleminen asumiskoordinaattoreista kaksi työskentelee monisukupolvisissa kortteleissa Helsingin Jätkäsaarella ja Joensuun Penttilänrannassa ja yksi asumiskoordinaattori Setlementtiasuntojen eri vuokrataloissa Etelä-Suomessa.

5.1 Tavoitteena kyläyhteisö keskelle kaupunkia

Monisukupolvisia asumisyhteisöjä on lähdetty kehittämään Setlementtiasuntojen arvojen mukaisesti, tavoitteena on kyläyhteisön paluu kaupunkimaisiin. Haastateltavien mukaan erityisesti kortteliratkaisu erottaa monisukupolvisen asumisyhteisön tavallisista kerrostalokohteista, joita Setlementtiasunnoilla on myös runsaasti. Kortteliratkaisuissa on erityisesti haluttu paneutua eri-ikäisten ihmisten kohtaamiseen mm. tilojen ja yhteisen tekemisen kautta. Jätkäsaarella kohteesta tekee entistä monisukupolvisemmän eri toimijat: Hoasin opiskelija-asunnot ja Hyväntoivonpuiston hitasomistusasunnot sekä Setlementtiasuntojen vuokra-asunnot, jolloin väistämättä asukkaita on eri sukupolvista, koska esimerkiksi opiskelijat ovat useammin nuoria ihmisiä. Haastateltavien mukaan kortteliasumisen kohteet ovat selkeästi enemmän yhteisöllisen asumisen kohteita kuin yhteisöasumisen kohteita, koska taloissa toiminta ei ole millään tavalla velvoittavaa. Monisukupolvisen yhteisöllisen asumisen konseptin ja talojen on tarkoitus luoda ja tuoda mahdollisuuksia yhteisten tilojen käyttöön ja tekemiseen, mutta jokainen päättää itse millä tavalla osallistuu.

Haastateltavien mukaan kyläasuminen auttaa erityisesti yhteisöllisyyden syntymisessä ja tätä tunnelmaa on haluttu tuoda keskelle kaupunkia kerrostalokohteisiin. Tavallisissa kerrostaloasunnoissa helposti käy niin, että naapuria ei enää edes tervehditä.

”lipsahtaa helposti, että ollaan siellä omassa asunnossa ja tehdään tavalliset toimenpiteet, ei olla oikeen kenenkään kanssa yhteydessä, jotka ympärillä on”

Setlementtiasunnoilla on aiemmin ollut erityisesti senioriasumiseen keskittyneitä taloja, joissa ikärakenne oli hyvin homogeeninen. Yhteisöt olivat tuolloin aktiivisia ja yhteisöllisiä, mutta myös ikäviä puolia näyttäytyi jonkin verran. ”Kuppikuntia” syntyi herkemmin, talot saattoivat herkästi sulkeutua ns. sisäänpäin ja eivät olleet kovin sallivia muita toimijoita ja tekijöitä kohtaan. Lisäksi koko ajan vanheneva väki toi esiin omat haasteensa. Tästäkin näkökulmasta katsottuna monisukupolviset asumiskohteet näyttäytyvät rikkaammilta: edustavat luonnollisempaa väestöä, luovat moninaisempaa toimintaa ja tuovat kirjavampaa elämää asumisyhteisöihin.

5.2 Asuminen monisukupolvissa kohteissa

5.2.1 Asukasvalintakriteerit ohjaavat eniten asukkaaksi pääsemistä

Setlementtiasunnoilla asukkaaksi ottamista ohjaavat pitkälti Asumisen rahoittamis- ja kehittämiskeskuksen, ARA:n, säännökset ja Setlementtiasuntojen asukasvalinnat ovat ARA:n asukasvalintakriteerien mukaisia. ARA:n vuokra- ja omistusasumisen kriteerit ovat asunnon tarve ja sen saamisen kiireellisyyden tarve, myös vähävaraisimmat ja pienituloisimmat hakijat ovat etusijalla (Asukasvalinta, 2019). Haastateltujen mukaan varsinaista asukasvalintaa tai tietyn tyyppisiä, vain yhteisöllisestä asumisesta kiinnostuneita ihmisiä suosivia valintoja, ei voida näin ollen taloihin tehdä. Tärkeää on, ettei asuinalueiden välille synny segregatiota, eli eriytymistä hyvä- ja huonoosaisten välille. Asuntojen fyysiset tilat vaikuttavat asukaskunnan muodostumiseen: kun suuri osa asunnoista on yksiötä, myös asukkaaksi tulee pääosin yksineläjiä.

Yhteisöllisestä asumisesta ovat pääosin olleet kiinnostuneet vanhemmat ihmiset. Toisinaan Setlementtiasuntojen hakijaneuvontaan on saattanut tulla puheluita ihmisiltä, jotka ovat ilmaisseet kiinnostuksensa asua yhteisöllisissä asumisyhteisöissä, ja soittajat ovat nimenomaan olleet iäkkäämpää väkeä. Osa talon asukkaista on puolestaan kertonut muuttaneensa kohteeseen sen yhteisöllisyyden vuoksi: heidän toivomuksenaan on ollut tavata naapureita ja tehdä yhdessä asioita. Asukkaiden puolelta on myös toivottu, että asukasvalinnoissa voitaisi ottaa huomioon erityisesti yhteisöllisestä asumisesta kiinnostuneet. Toisinaan asukkaat ovat pohtineet asumiskoordinaattoreille, miksi taloon muutetaan, jos toimintaan ei edes haluta osallistua.

5.2.2 Nuoria on vaikea saada mukaan toimintaan

Penttilänrannan monisukupolvikorttelissa eri sukupolvia yhdistävää ajanviettoa ovat erityisesti olleet yhteiset retket ja MLL:n perhekahvila, joka koontuu kaksi kertaa viikossa korttelin tiloissa. Perhekahvilaan osallistuvat niin eläkeläiset kuin lapsiperheet ja se on näyttäytynyt selkeästi toiminnalta, jonka äärellä eri-ikäiset kohtaavat. Osassa Setlementtiasuntojen taloja on innostuttu pihaviljelystä, joka on kiinnostanut monipuolisesti kaikenikäisiä. Jätkäsaaren sukupolvienkorttelissa talojen palvelut, kuten musiikkihuone ja verstaas, ovat asukaskoordinaattorin mukaan eniten yhteiskäytössä eri talojen ja korttelien asukkaiden kesken. Sukupolvienkorttelissa eri kortteleiden välillä voi kuitenkin olla haasteita siinä, miten oman talon asukastoimintaan saavat toisen talon tai korttelin asukkaat tulla mukaan, kun toiminta esimerkiksi katetaan tietyn talon asukastoimikunnan rahoista. Korttelimallissa on paljon byrokratiata ja vastuukysymyksiä, jotka näkyvät haasteena mm. yhtei-

sen toiminnan pohdinnassa. Penttilänrannan monisukupolvikorttelissa tämä haaste on ratkaistu siten, että kaikki korttelin toiminta katetaan molempien vuokranantajien yhdistetyllä toimintarahalla. Tällöin kaikki tapahtuma korttelilla on yhteistä ja kaikki saavat osallistua.

Nuorten houkuttelevuus yhteiseen toimintaan on osoittautunut osin hankalaksi. Tiloissa ja tapahtumissa näkyy pitkälti lapsiperheitä tai eläkeikäisiä. Haastateltavat pohtivat, että nuorilla on todennäköisesti lähtökohtaisesti enemmän omia yhteisöjä ja kohtaamisen paikkoja. Nuoria on kaivattu mukaan toimintaan ja tätä viestiä tuotu myös asukaskoordinaattoreille. Haastateltavat nostavat sukupolvien välisten kohtaamisten haasteeksi myös molempipuoliset ennakkoluulot, johon paras lääke olisi yhteiset kohtaamiset.

”kun saisi ihmiset kerran tai pari kohtaamaan toisiaan niin ne ennakkoluulot alkaa tosi nopeesti karista, kun pääsee juttelemaan ihmisen kanssa, josta on luonut oman mielikuvan”

Joissain taloissa asukastoimikunta on lähestynyt uusia asukkaita kirjeitse ja toimintaan on toivottu osallistujia. Yrityksiä on ollut, mutta edelleen 20–25-vuotiaita nuoria on haaste saada mukaan toimintaan. Työt, koulut ja omat tekemiset haukkaavat ison osan heidän ajastaan, ja eräs haastateltava pohtikin, etteivät nuoret välttämättä kaipaa yhteisöllistä tekemistä. Poismuuttaneet nuoret ovat kuitenkin saattaneet antaa positiivista palautetta talosta ja asumisesta, vaikka he eivät olisi yhteiseen toimintaan osallistuneetkaan. Positiiviseen palautteeseen on talon yhteisöllisen hengen sijaan saattanut vaikuttaa merkittävästi uusien talojen asuntojen hyvä kunto, sijainti ja rauhallinen ympäristö.

Monisukupolvisissa asumiskortteleissa sukupolvet puhuvat toisistaan pääosin positiiviseen sävyyn, mutta myös negatiivista puhetta tulee jonkin verran puolin ja toisin. Kuitenkin nuoria ja uusia näkemyksiä kaivataan ja toivotaan enemmän mukaan toimintaan. Nuoret asukkaat ovat puolestaan saattaneet kertoa vanhempien ihmisten auttaneen heitä joissain talon tapojen omaksumisessa.

5.2.3 Yhteisöllisyys vaatii alkukipinän ja ylläpitoa

Setlementtiasunnoilla asumiskoordinaattorit ovat työskennelleet aiemmin yhteisökoordinaattoreina. Muutoksen myötä myös toimenkuva sisältöineen muuttui. Yhteisökoordinaattori työskenteli yhdessä talossa aina, korttelivalmentaja toimi puolestaan korttelikohteissa. Asukkailta on tullut paljon palautetta siitä, että taloille on ollut suuri menetys, kun asumiskoordinaattorit ovat taloilla vähemmän ja toiminta on muuttunut. Asukkaat ovat koke-

neet, että silloin oli parasta, kun korttelivalmentaja tai yhteisökoordinaattori oli talolla luomassa tunnelmaa ja oli läsnä. Pisimpään asumiskoordinaattorina työskennellyt kertoo, että yhteisökoordinaattoriaikoina taloissa oli hyvin kirjavaa toimintaa talojen välillä, riippuen toisinaan koordinaattorista ja hänen kiinnostuksensa kohteista ja osaamisesta. Silloinkaan työntekijän tarkoitus ei ollut toimija keksijänä ja aikaansaajana asukkaiden puolesta, vaan pikemminkin kokoavana tekijänä. Ihmiset tulivat asukastuvalle viettämään aikaa ehkä ensin työntekijän kanssa, mutta myöhemmin syntyi omaa yhteisöä asukkaiden kesken. Valmis ”imu” oli siis olemassa ja ihmiset löysivät toisensa. Asukailta on tullut herkemmin palautetta, että ketään ei näy missään ja missä kaikki ovat. Yhteisistä tiloista saatetaan käydä katsomassa, onko tiloissa ketään ja lähteä herkemmin pois, jos asumiskoordinaattorikaan ei ole paikalla.

”Nyt sieltä ehkä välillä puuttuu alkukipinä, joka saa ihmiset viettämään aikaa siellä, vaikka ei tunne toisiaan. Siinä on vähän kynnystä siihen semmoseen alkuräjähdykseen”

Alkukipinä yhteisen toiminnan luomiseksi saattoi lähteä joskus puolihuolimattomasti; ihmiset tulivat ensin tapaamaan tuttua ihmistä ja sitten paikalle tuli useampi muu asukas. Yhteisen pöydän äärellä saatettiin pohtia, että joku toiminta olisi mukavaa ja talon työntekijä tarttui tähän: hieno juttu, mitä jos alkaisitte kehittämään tätä? Työntekijän osaamisella ja läsnäololla on ollut yhteisöllisyyden synnylle merkitys, sillä työntekijällä on ollut osaamista yhteisöjen ja toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Haastattelussa pohdittiin, että ehkä suomalaisten perusluonne on sellainen, että on vaikeaa olla sosiaalinen, jos ei ole ketään tuttua ihmistä ympärillä.

”Jos ovisilmäkin on sitä varten, että voiko rappukäytävään mennä, että onko siellä muita, niin se on varmaan se ongelma siinä ekassa kipinässä ja tutustumisessa”

Setlementtiasunnoilla tämä haaste on tunnistettu ja nyt toimintaan on päätetty ottaa mukaan opiskelijoita, jotka voivat kehittää uusia toimintoja ja tuoda tuoreita ajatuksia taloon.

Yhteisissä tiloissa tapahtuva toiminta, kuten erilaiset kerhot, vaihtelevat pysyvyydeltään ja sisällöltään. Eräs haastatelluista kuvasi toiminnan menevän vähän aalloittain: toiminta elää aikansa ja jonkun oleellisen tekijän, kuten ryhmän aktiivisen poismuutto, vaikuttaa ryhmän toimintaan ja toiminta saattaa hiipua. Jos ryhmällä on joku, joka hieman suunnittelee ja vetää asioita, toiminta on kestävämpää. Ryhmät voivat kuitenkin myös muuttua sisällöltään, vaikka joku oleellinen tekijä muuttuisikin: Penttilänrannassa käsi työkerho säilyi, mutta sisältö muuttui enemmän kahvitteluhetkeksi vetäjän muuttaessa talosta pois. Näissä kokoontumisissa enää harvalla on mukana

käsitöitä, mutta kokoontumiset ovat kuitenkin jatkuneet hieman eri sisältöisenä.

Asukkailla on erilaisia vaikutusmahdollisuuksia asumisyhteisöissä. Korttelitaloissa on yhteishallinto, ja taloissa toimii korttelitoimikunta, jossa on edustus kaikista taloista. Päätöksiä ei voi tehdä itsenäisesti ja esimerkiksi asumiskoordinaattorin toiminta korttelikohteissa on hieman erilaista: asumiskoordinaattori ei voi tehdä itsenäisesti samoja asioita kuin tavallisessa kerrostalokohteessa, kuten esimerkiksi muokata yhteisten tilojen kalenteria omalla päätöksellä. Korttelimallin haaste on mahdollinen runsas byrokratia ja vastuukysymykset talojen välillä: kuka vastaa mistäkin toiminnasta, kuka siihen saa osallistua ja miten. Runsas määrä toimijoita korttelikohteissa vaatii toimivaa yhteishallintoa ja voi olla toisinaan myös raskas toteuttaa.

5.3 Tilat mahdollistavat kohtaamiset

5.3.1 Yhteistilat luovat yhteisöllisyyttä

Haastateltavat kokivat suunnitellut yhteistilat sellaisiksi, joissa sukupolvien välisiä kohtaamisia tulee osin väkisinkin. Yhteisiksi tarkoitettut tilat ovat yhteisessä käytössä, vaikka ne fyysisesti sijoittuisivat toisen rakennuttajan tiloihin. Pääosin tilat sijaitsevat ensimmäisessä kerroksessa ja Jätkäsaaren isossa sukupolvien korttelissa vielä saman käytävän varrella. Tilat on myös suunniteltu siten, että esimerkiksi käytävän eri puolilla on yhteistiloja ja kohtaamisia syntyy, vaikka ihmiset käyttäisivät eri tiloja.

Korttelikohteissa työskentelevät asumiskoordinaattorit kokevat pohjaratkaisut ja tilat pääosin hyvin toimiviksi ja ne mahdollistavat yhteisöllisyyden ja yhteisöjen synnyn. Penttilänrannan monisukupolvikorttelissa saunoja on Settlementiasunnoilla ja Joensuun kotien rakennuksissa, ja saunavuoroja voi varata ristiin. Tällaisten toimintojen ympärille saattaa myös syntyä omanlaistaan yhteisöllisyyttä: eräs porukka saunoo säännöllisesti tietyinä kellonaikoina ja yhdessä.

5.3.2 Kohti ”täydellistä taloa”

Settlementiasunnoilla luodaan ja kehitetään entisen pohjalle uutta tapaa toimia ja rakentaa yhteisöllisten asuintalojen kohteita. Uusien talojen suunnittelussa on noussut erityiseen keskiöön käyttäjien ja työntekijöiden kokemusten huomiointi, kuten mitkä asiat toimivat tilojen suhteen ja mitkä puolestaan eivät. Taloja ovat suunnitelleet eri suunnittelijat, jolloin myös talot ovat erilaisia, joten vertailumahdollisuuksia on.

Huomioon otettavia asioita on runsaasti: luonnonvalo, seinien ja ovien sijoittaminen ja yhteistilojen toimivuus. Kun yhteistilat ovat lähekkäin, ne luovat myös yhteisöllisyyttä, ja yleinen asukastupa on hyvä sijoittaa mahdollisuuksien mukaan lähelle muitakin toimintoja, jolloin tilaa tulee mentyä vaikkapa viereisessä pyykkihuoneessa asioinnin jälkeen. Kohtaamisia tulee tällöin ohimennen ja aina on mahdollisuus jäädä juttelemaan. Tilojen monikäyttöisyys on myös tärkeää, jolloin esimerkiksi isomman tilan saa jaettua väliovella pienemmäksi, joka mahdollistaa helpommin erilaisten ryhmien toiminnan, jos on tarve.

5.3.3 Yksinäisyys – haaste, johon on vaikea vastata

Haastatellut asumiskoordinaattorit totesivat, että yksinäisyyttä heidän taloistaan varmasti löytyy – kuten yhteiskunnassa muuallakin. Yhteisöllisyys on kuitenkin oleellinen asia yksinäisyyden ehkäisemisessä, sillä asukkaat herkästi reagoivat, jos jotakuta ei näy pitkään aikaan. Naapurit osaavat huolestua ja tuovat toisinaan viestiä myös asumiskoordinaattoreille, jos huoli on syntynyt. Asuntojen koolla on vaikutusta myös tähän asiaan: jos valtaosa asunnoista on yksiöitä, tulevat ihmiset asumaan taloon pääosin yksin ja tällä voi olla merkitystä myös yksinäisyyden kokemuksiin. Yksinäisyys nähdään eri sukupolvia koskettavaksi asiaksi.

Yhteisöllisissä asumiskohteissa yhteistoiminnoilla ja aktiivisella yhteisöllä pystyy ehkäisemään yksinäisyyttä ainakin jonkin verran, mutta kaikkein yksinäisimpiä kotiin jääjiä on hyvin hankala tavoittaa edes yhteisen tekemisen tai asukkaita kohtaan aktiivisen asumiskoordinaattorin kautta. Muistettava on myös, että vuokranantajana ei voi vaikuttaa kaikkeen ja kaikkiin niin syvästi. Setlementtiasuntojen asukkailla on käytössä asukassovellus, jonka kautta esimerkiksi asukaskoordinaattoreihin saa yhteyden. Tämä voi mahdollistaa yksinäisimpien keinovalikoimaa olla yhteydessä.

5.4 Koronapandemian vaikutukset ja oivallukset

Tätä raporttia työstettäessä Suomessa, kuten muuallakin maailmassa, yhteiskunnan ja ihmisen toiminnan eri osa-alueisiin on vaikuttanut merkittävästi koronapandemia jo lähes vuoden ajan. Etätyöt ja arkielämään vaikuttaneet rajoitukset ovat vaihdelleet vuoden aikana lievemmistä hyvin tiukkoihin rajoituksiin koskien mm. ihmisten kokoontumista.

Yhteisöllisissä asuintaloissa korona on vaikuttanut toimintaan, eri puolilla Suomea hieman eri tavoin. Keväällä 2020 pandemian ensimmäisinä kuukausina taloissa nousi esiin naapuriavun korostuminen ja ilmoitustauluille saattoi ilmestyä kauppa-apuaan tarjoavien asukkaiden yhteystietoja. Tällä hetkel-

lä ilmoituksia on ollut vielä jokunen, mutta asumiskoordinaattoreilla ei ole tietoa, onko apua käytetty ja missä määrin. Asumiskoordinaattori Etelä-Suomen seudulta kertoo, että yhteistyö asukastoimikuntien kanssa on ollut melko hankalaa rajoitusten aikana. Tiloissa ei saa tällä hetkellä kokoontua ja kaikkea toimintaa harkitaan tarkkaan, joka väistämättä vaikuttaa yhteisölliseksi tarkoitetun talon yhteisöllisyyteen ja toimintaan. Tällä voi olla merkittäviä vaikutuksia yksinäisyyden kokemiseen eri tavalla kuin aiemmin.

Pandemian jälkeinen aika näyttää, mitä yhteisöllisistä rakenteista on jäljellä ja kuinka toimintaa uskalletaan aloittaa turvallisesti. Kuten muuallakin, myös Setlementtiasunnoilla on selvitelty digitalisaation mahdollisuuksia, jolloin digiyhteys voisi korvata osittain sitä, mitä nyt menetetään. Välttämätön toiminta, kuten asukaskokoukset, ovat etänä ja toisaalta se on myös mahdollistanut asumiskoordinaattorin mukana olon hyvin. Kaikki digitaaliset ratkaisut vaativat kuitenkin investointeja ja budjetointia, ja yhteyden järjestelyä jollain tapaa.

”Vielä ei ole varsinaista digitaalista ratkaisua, joka ois niin helppokäyttöinen, kuin livenä oleminen”

Jo aikaisemmin mainittu asukassovellus, jonka kautta esimerkiksi asukaskoordinaattoreihin saa yhteyden, on myös pandemia-aikana toimiva tapa ottaa yhteyttä. Sovellus mahdollistaa melko helpon ja kynnyksettömän asiointin asumiskoordinaattoreiden kanssa, mutta toisaalta rajaa usein iäkäämmän asukaskunnan ulkopuolelle ja vaatii laitteen, jolla sitä käyttää.

5.5 Asumiskoordinaattorien ajatuksia monisukupolvisen asumisen nykytilasta ja kehittämisestä

Haastattelun lopuksi pyysin asumiskoordinaattoreilta vapaita ajatuksia ja toisaalta kehittämisen kohteita koskien yhteisöllistä monisukupolvista asumista. Osa ajatuksista oli hyvin yksityiskohtaisia, omiakin ärsytyksen kohteita ja toisaalta huumorin kukkasia: automatisoidut ovet ärsyttävät ja hissi voitaisiin ohjelmoida toimimaan vain tietyllä ihmismäärällä, jolloin kohtaamisia syntyisi väkisinkin. Näiden ohella asumiskoordinaattorit nostivat esiin monia tärkeitä tekijöitä kohteiden asumisen onnistumiseksi.

Korttelikohteissa yhteishallinto on toisinaan raskas ja byrokraattinen, joten toiveena olisi näissä kohteissa hieman sujuvampi ja nopeampi päätöksenteko. Perustamisvaiheessa olisi tärkeä pohtia, jাকাako vastuuta jostain tilasta jollekin talolle, joka ei kuitenkaan voi lopulta tehdä ratkaisuja ja vastata tilasta yksin, vaan päätökset tulee tehdä yhdessä. Selkeät työnjaot korttelikoh-

teissa ovat hyvin tärkeitä toiminnan onnistumiseksi, joka tulisi ottaa työn alle jo korttelin suunnitteluvaiheessa.

Talojen lisäksi tekemistä olisi myös asukkailla itsellään yhteisöllisyyden edistämiseksi. Asumiskoordinaattorit ovat usein kuulleet asukkailta, että ”silloin kun tämä talo tehtiin niin kaikki asukkaat oli avoimia ja oli yhteisöllistä, mutta sitten tuli uudet...”. Asukkaiden vaihtuminen ja uudet tulokkaat voivat aiheuttaa ristiriitaisia tunteita kohteen asukkaissa, joten rajojen muodostamisesta asukkaiden välille olisi päästävä pois. Toiveena olisi, että talon tunnelman saisi pidettyä hyvänä koko sen elinkaaren ajan, vaikka asukkaat vaihtuisivat. Tämä ns. ”kuppikuntaisuus” onkin asumiskoordinaattorien mielestä yhteisöllisyyden kolikon toinen puoli, joka meinaa muodostua taloihin väkisinkin ja muodostuessaan sotii yhteisöllisyyttä vastaan. Jos jostain kipuillaan, niin yleensä juuri tästä asiasta.

”Miten saadaan yhteisöllisyys pysymään aina avoinna? Ihmisillä on ihmeellinen tarve liittoutua, mutta myös tarve liittoutua jotain toista liittoumaa vastaan”

6 MONISUKUPOLVINEN YHTEISÖLLINEN ASUMINEN ON MAHDOLLISUUS, JOKA VAATII TYÖTÄ

Seuraavaan taulukkoon on kerätty kootusti monisukupolviseen yhteisölliseen asumiseen liittyviä hyviä käytäntöjä ja haasteita tutkimustiedon ja asumiskoordinaattoreille tehdyn haastattelun perusteella. Jako on tehty suunnitteluvaiheessa huomioon otettaviin tekijöihin sekä tekijöihin, jotka vaikuttavat yhteisöllisyyteen asukkaiden asuessa talossa.

Monisukupolvisten yhteisöllisten asumisen kohteiden haasteet ja toisaalta hyviksi käytännöiksi havaitut tekijät näyttäytyvät tämän raportin valossa hyvin samankaltaisina kuin yhteisöllisissä asumisyhteisöissä yleensäkin. Monisukupolvisuus tuo tiettyjä erityisiä haasteita, mutta rikastuttaa asumisyhteisöä eri tavalla kuin pelkästään samanikäisten asukkaiden yhteisöt. Monta polvea yhdessä talossa ja korttelissa tuo omat hankaluudet sovittaa eri sukupolvien tarpeet ja ajankäyttö yhteen. Tämän raportin valossa keskeisiksi tekijöiksi haastattelujen pohjalta nousivat mm. talon huolellinen suunnittelu aina talojen välisistä työtehtävistä alkaen, ja toisaalta sen huomaaminen, että harvoin yhteisöllisyys syntyy tyhjiössä, mikäli ihmisiä ei lähtökohtaisesti yhdistä samankaltaiset tekijät.

Hyvät käytännöt	Solmukohdat
Suunnittelu- ja rakentamisvaihe: - Monisukupolviset asumisyhteisöt tuovat monipuolisuutta asuintaloihin, liian homogeeninen asukaskunta tuo haasteita, vaikka yhteisöllisyys voi syntyä osin helpommin - Aiempien monisukupolvisten asumisyhteisöjen asukkaat ja kohteissa työskentelevät työntekijät on tärkeä ottaa mukaan uusien kohteiden suunnitteluun - Hyvin suunnitellut tilat palvelevat eri ikäisiä ihmisiä ja mahdollistavat monipuolisen käytön. Yhteistilojen tulisi sijaita lähekkäin ja kohtaamispaikkoja on hyvä olla mm. yhdyskäytävien varrella - Selkeä työnjako kortteliratkaisuissa talojen välillä luo selkeyttä -Kortteliratkaisuissa talojen ja vuokranantajien yhteinen toimintaraha mahdollistaa kaikkien korttelin asukkaiden paremman mahdollisuuden osallistua toimintaan	Suunnittelu- ja rakentamisvaihe: - Mikäli asunnot ovat pääosin yksiöitä, myös muuttajat tulevat pääosin yksin, tämä voi vaikuttaa mm. yksinäisyyden syntymiseen, toisaalta voi kannustaa luomaan kontakteja talossa - Tietyissä tilanteissa asukasvalintaa ei juuri voi tehdä yhteisöllisestä asumisesta kiinnostuneita hyödyntävästi, joten talon asukkailla voi olla vaihtelevia ajatuksia yhteisöllisyyteen liittyen - Muuttamiseen yhteisölliseen taloon vaikuttavat yleensä erityisesti ja usein ensisijaisesti muut tekijät, kuten talon sijainti, asunnon kunto sekä ihmisen taloudellinen tilanne ja asunnon tarve - Kortteliratkaisuissa yhteishallinto luo byrokrati-aa, tämä tulisi huomioida jo suunnitteluvaiheessa
Talon käyttöaikana: -Toiminnan vapaaehtoisuus asukkaille on tärkeää -Onnistuneet kohtaamiset ja yhteinen toiminta sukupolvien välillä vähentää ennakkoluuloja ja oletuksia - Yhteisöllisyyden alkukipinän luominen ja ylläpito on erittäin tärkeää: erillinen työntekijä tähän toimintaan on havaittu toimivaksi ja asukkaat ovat sitä kaivanneet. Työntekijä luo mahdollisuudet kohtaamisille ja yhteisöllisyyden synnylle - Asukassovellus tms. mahdollistaa kontaktin ottamisen työntekijöihin - Digitaaliset mahdollisuudet kohdata on tunnistettu tarve ja toimintaa kehitetään	Talon käyttöaikana: - Yhteistä toimintaa eri sukupolvien välillä voi olla vaikeaa löytää, eri kiinnostuksen kohteet - Ajankäytön ja tarpeiden erilaisuus: nuorilla usein kontakteja jo valmiiksi asuintalon ulkopuolella -Nuoria on vaikea saada mukaan talon yhteiseen toimintaan tai esim. asukastoimikuntaan (vrt. edellinen) - Kortteliratkaisuissa voi tulla eri näkemyksiä siitä kuka tietyn talon alaiseen toimintaan saa osallistua - Ennakkoluulot ja oletukset sekä ”kuppikunnat” ovat haasteita, jotka syntyvät herkästi ja syövät yhteisöllisyyttä – asukkaat luovat näitä itse -Yksinäisyyttä on eri sukupolvissa yhteisöllisyydestä huolimatta – tähän on erittäin vaikea puuttua täysin yksinäisyyttä estävästi - Kortteleissa ja taloissa työskentelevien työntekijöiden vähäinen aika yhtä taloa kohti – yhteisöllisyyden synty vaatii panostusta

Asuminen yhteisöllisessä talossa ei tarkoita automaattista yhteisöllisyyden syntyä, vaan mikäli siihen halutaan panostaa, tulee yhteisöllisyyden luomiseen olla tiloja ja tilaisuuksia, ja usein myös työntekijä, jonka ammattitaitoa on yhdistää ihmisiä. Sekä tutkimustiedon että haastattelujen valossa yhteisten tilojen toimivuus ja monikäyttöisyys, sekä kohtaamisten mahdollistuminen ovat merkittäviä tekijöitä. Talojen asukkaat eivät kuitenkaan voi olettaa, että yhteisöllisyys luodaan heidän puolestaan, vaan monisukupolvisten yhteisöllisten talojen ja korttteleiden asukkaat ovat itse keskiössä sen syntymiseksi. Kuppikuntien ja liittoutumien luominen toisia ihmisiä vastaan näyttäytyi asumiskoordinaattorien haastattelussa isona vaikuttavana tekijänä ja ennakkoluulot voivat rajoittaa toimimista muiden kanssa. Asukkailla on erilaisia tarpeita ja toiveita asumiselle, ja mikäli kohteeseen ei ole valikoitunut erityisesti yhteisöllisestä asumisesta kiinnostuneita, voi se herättää asukkaisissa keskustelua ja vaikeuttaa yhteisöllisyyden syntymistä. Kohteiden haasteena on erityisesti nuorten äänen kuuleminen ja mukaan saaminen toimintaan, sillä usein opiskelut ja työt vievät päivästä valtaosan. Lapsiperheet ja eläkeläiset, jotka ovat pääosin enemmän kotona on helpompi tavoittaa ja saada mukaan, ainakin tietynlaiseen toimintaan. Kaikilla ei myöskään ole tarve yhteisöllisyyden kokemukselle ja se tulee hyväksyä. Yhteisöllistä asumista on pohdittu osin lääkkeeksi yksinäisyyden kokemuksille, mutta automaattinen ratkaisu yksinäisyyden poistamiseksi yhteisöllinen asuminen ei ole.

Monisukupolvinen yhteisöllinen asuminen on mahdollisuus, jota kannattaa tarkastella tulevaisuudessa toimivana asumisvaihtoehtona kaupungeissa, joissa on tarve ”luoda kyläyhteisöä kaupunkiin”. Monisukupolviset talot ja korttelit tuovat erilaista toimintaa alueelle ja yhteistilojen kautta on mahdollisuus monenlaisiin kohtaamisiin ja toimintaan, jota ei voida välttämättä tavallisessa kerrostalossa toteuttaa. Tästä huolimatta realiteetit monisukupolvisen yhteisöllisen asumisen toteuttamisessa on hyvä tiedostaa. Onko esimerkiksi talossa työntekijää, jonka työtehtäviin keskeisesti ja tarpeeksi riittävästi kuuluu näihin teemoihin perehtyminen ja yhteisöllisyyden luomisen mahdollisuudet, vai onko asumisyhteisöllä hieno nimi ja toiminta-ajatus, mutta todelliset mahdollisuudet puuttuvat? Jo alussa on tarve sopia, mikä talo vastaa mistäkin tilasta ja onko toiminta kaikille avointa? Ja ennen kaikkea, ovatko asukkaat kiinnostuneet yhteisöllisyydestä eri sukupolvien välillä, vai onko taloon tulemiseen vaikuttaneet enemmän muut tekijät?

Asumiskoordinaattorien haastatteluissa nostettiin lisäksi esiin monikulttuurisuuden vaikutus asumisyhteisöihin. Monikulttuurisuus ja sen tuomat vaikutukset asumisyhteisöihin nähtiin osin jopa merkittävämpänä tekijänä kuin monisukupolvisuus. Monikulttuurisuuden sisälle mahtuu myös erilaiset nä-

kemykset sukupolvista ja asumisesta, jotka vaikuttavat talojen toimintaan ja asukkaisiin. Tähän teemaan tulisikin jatkossa perehtyä vielä tarkemmin monisukupolvisuuden rinnalla.

LÄHTEET

- Asukasvalinta, 2020: Asukasvalinta ARA:n vuokra- ja omistusasuntoihin. Viitattu 14.12.2020. <https://www.ara.fi/asukasvalinta>
- Eronen Karoliina 2019: Hiljaista turvallisuutta? Tutkielma sukupolvien välisestä vuoro vaikutuksesta Sukupolvienkorttelissa. Pro gradu-tutkielma. Saatavilla: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/302871/Eronen_Sosiologia.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Helmaa, A., & Pylvänen, R., 2012: Askeleita kohti yhteisöasumista: Selvitys yhteisöasumisen muodoista ja toteuttamisesta: MONIKKO-hanke: Moninaisten yhteisöllisten asuin- ja toimintaympäristöjen kehittämispilotit. (Tampereen teknillinen yliopisto. Arkkitehtuurin laitos. Asuntosuunnittelu. Julkaisu; Vuosikerta 6). Tampereen teknillinen yliopisto. Arkkitehtuurin laitos.
- Hyypä, Markku T. 2002. Elinvoimaa yhteisöstä. Sosiaalinen pääoma ja terveys. PS-kustannus. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy
- Jolanki Outi 2017: Johdanto. Teoksessa Teoksessa Jolanki Outi, Emilia Leinonen, Jere Rajaniemi, Erja Rappe, Tiina Räsänen, Outi Teittinen ja Päivi Topo (2017) Asumisen yhteisöllisyys ja hyvä vanhuus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 47/2017. Valtioneuvoston kanslia 17.5.2017.
- Teittinen Outi ja Jolanki Outi 2017: Lähitoritoiminta ja Kuuselakeskus; Tampere – yhteisöllisyyttä asuinalueille ja palveluasumiseen. Teoksessa Jolanki Outi, Emilia Leinonen, Jere Rajaniemi, Erja Rappe, Tiina Räsänen, Outi Teittinen ja Päivi Topo (2017) Asumisen yhteisöllisyys ja hyvä vanhuus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 47/2017. Valtioneuvoston kanslia 17.5.2017. Saatavilla: https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/116764/monikko_askeleita_kohti_yhteisoasumista.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Karppinen Miia ja Lea Halla-aho 2017: Yhteisöllistä kaupunkiasumista Jätkäsaarella. Saatavilla: https://www.hel.fi/static/liitteet/kanslia/aluerakentaminen/kehittyvakerrostalo/Seminaari_2017/karppinen_halla-aho_sukupolvienkortteli.pdf. Viitattu 16.11.2020
- Labit, Anne ja Dubost Nathalie 2016: Housing and ageing in France and Germany: the intergenerational solution. Housing, Care and Support. 06/2016, Vol.19(2), S.45–54
- Monisukupolvikortteli.fi. Penttilänrannan monisukupolvikortteli- internetsivusto. Viitattu 12.12.2020. <https://monisukupolvikortteli.fi/>
- Rajakoski Niina 2017: Asuminen ja yhteisöllisyys- tutkimuksen tulokset. Diaesitys 2.2.2017. Saatavilla https://www.ilmarinen.fi/siteassets/uutishuoneen-liitteet-jalohkot/2017/iareena2017_asuminenjayhteisollisyys_ilmarinen.pdf. Viitattu 16.11.2020.
- Räsänen Tiina, Jolanki Outi ja Teittinen Outi 2017: Yhteisöllisyys asumisessa ja asuinalueilla. Teoksessa Jolanki Outi, Emilia Leinonen, Jere Rajaniemi, Erja Rappe, Tiina Räsänen, Outi Teittinen ja Päivi Topo (2017) Asumisen yhteisöllisyys ja hyvä vanhuus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 47/2017. Valtioneuvoston kanslia 17.5.2017

- Saarenheimo Marja, Pietilä, Minna, Tiihonen Arto, Pohjolainen Pertti, Maununaho Sonja 2014. Ikäpolvien taju – elämänkulku ja ikäpolvet muuttuvassa maailmassa. Vanhustyön keskusliitto, Helsinki
- Setlementtiasunnot.fi. Setlementtiasuntojen internetsivusto, viitattu 9.12.2020.
<https://setlementtiasunnot.fi/>
- Sukupolvienkortteli 2020: Sukupolvienkorttelin nettisivut.
<https://sukupolvienkortteli.fi/>
- Särkelä-Kukko Mona ja Kimmo Rönkä 2015: Yhteisöllinen asuminen lievittää vanhojen ihmisten yksinäisyyttä. Gerontologia 4/2015, 29.vuosikerta. S. 303–308.
- Tuokkola, Kati, Nieminen Jarmo ja Konttajärvi Tiina 2016: Kotoa muiden seuraan. Asuinalue- ja talokohtaisten yhteistilojen ja -toiminnan arviointi ikääntyneiden näkökulmasta. Ympäristöministeriön raportteja 14/2016.
- Williams, Joanna 2005: Designing Neighbourhoods for Social Interaction: The Case of Cohousing. Journal of urban designs 10(2).

K O S K E
KESKI-SUOMEN
SOSIAALIALAN
OSAAMISKESKUS

Julkaisija

Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus

Osoite:

Matarankatu 4
40100 Jyväskylä

koskeverkko.fi